

Päivi Lindberg

Sosiaali- ja terveysministeriö
Emmi Pakkala

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Lausuntopyyntönne 18.3.2024, VN/8757/2024

THL:n lausunto luonnoksesta Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan

THL kiittää mahdollisuudesta lausua kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmasta.

Lausuntopyynnön aluksi lausunnon antajia pyydetään kommentoimaan ovatko luonnoksessa esitetyt toimenpiteet linjassa lapsistrategian vision “luodaan aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi” kanssa. THL:n arvion mukaan toimenpiteet kohdentuvat osin kannatettaviin toimiin, mutta suunnitelmassa eivät näy tärkeimmät strategian linjaukset sekä niihin liittyvä konkretisointi. Suunnitelmaa laadittaessa ei ole riittävästi otettu huomioon jo eri ministeriöiden alla toteutettavia lapsistrategian tavoitteita edistäviä toimia.

Toimeenpanosuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen tehdään pääosin eri ministeriöiden virkатыönä. Tämä kytkee toimeenpanon lähtökohtaisesti osaksi toteuttajien perustyötä ja voi siten edistää tulosten jalkautumista. Kuitenkin ottaen huomioon hallitusohjelman sekä viimeisen kehysriihen päätökset vähenevistä resursseista, muodostaa selkeän toteuttamiseen kytkeytyvän rahoituksen puuttuminen suuren riskin lapsistrategian toteuttamiselle.

THL on esittänyt proaktiivisesti, että toimeenpanosuunnitelmassa tulisi panostaa edellisellä hallituskaudella valmistuneiden selvitysten ja niissä esitettyjen toimenpiteiden implementaatioon ja toteutumisen seurantaan. Varsinkin lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja kehittäneiden toimenpiteiden osalta olisi tärkeää jatkaa jo aloitettua kehittämistyötä, erityisesti, koska nuorten mielenterveyden tilanne ei ole kohentunut koronapandemian jäljiltä.

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden toteutumisen ja vaikutusten seuranta

Päivi Lindberg

Toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden toteutumisen ja vaikutusten seurannan näkökulmasta toimenpiteiden tulisi olla nykyistä konkreettisempia. Toiminnan vastuutahot ja indikaattorit tulisi selkeämmin määritellä, jotta strategian mukaisen toiminnan edistymistä voisi seurata. Toimeenpanosuunnitelmassa on nykyisellään vain joitakin yksittäisiä konkreettisia toimia, jotka ovat operationalisoitavissa.

Toimenpiteisiin liittyvät kommentit

Yksityiskohtaisia kommentteja toimeenpanosuunnitelmaan pyydetään ainoastaan niiltä osin, jotka toteutetaan lapsistrategiaryhmän virkатыönä. Kommentoimme seuraavassa näitä toimenpiteitä. Lopuksi nostamme myös muita huomioitamme toimeenpanosuunnitelmaan liittyen.

TP 2: Lapsia koskevan tietopohjan riittävyys ja käytettävyys

Kannatamme tämän toimenpiteen toteuttamista mm. THL:n kanssa yhteistyössä erityisesti päällekkäisen työn välttämiseksi. THL korostaa strategiassaan kansallisen sote-tiedonhallinnan kehittämistä. THL:llä on keskeinen rooli myös lapsia ja nuoria koskevan hyvinvointitiedon tuotannossa esim. Kouluterveyskyselyn avulla. Toteamme, että tietoa on saatavilla, mutta se on hajanaista ja hallintavastuu on epäselvä. Siksi suunnitelmassa esitetty koordinaatorakenne ei yksistään riitä, vaan tarvitaan selkeästi nimetty vastuuorganisaatio, jolle koordinaatio kuuluu.

Korostamme myös, että tiedontuotanto on vasta ensimmäinen askel erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumisen turvaamisessa. Toimenpiteissä olisi hyvä ottaa kantaa siihen, mitä tiedolla tehdään ja miten sitä hyödynnetään konkreettisesti lasten oikeuksien parantamiseksi. Rakenteellinen eriarvoisuus vaatii konkreettisia toimenpide-ehdotuksia nyt ehdotetun toimenpiteen lisäksi.

Tärkeänä tietopohjaan liittyvänä puutteena haluamme nostaa väkivaltaan liittyvän tiedon, erityisesti tietyt lapsiryhmät kuten maahanmuuttajataustaiset ja vammaiset lapset, sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelman tietopohjatyöryhmä ehdottaa, että Suomeen tarvitaan taho, joka seuraa ja koordinoi säännöllisesti lapsia koskevan väkivallan tietopohjan tilaa ja kehittämistä.

Päivi Lindberg

Lopuksi korostamme, että uusien tietotarpeiden tunnistamisen lisäksi on tärkeää olemassa olevan tiedon hyödyntäminen sekä siihen pohjaava täytöntöönpano.

TP 4: Lasten yhdenvertaisuus ja eriarvoistumisen ehkäisy erityisesti haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja nuorten osalta

Suunnitelmassa todetaan, että toimeenpanossa kehitetään yhteistyössä keinoja tunnistaa ja ratkaista lasten ja nuorten kasvuympäristön muuttuvia, eriarvoistumiseen liittyviä haasteita. Konkretiana toimenpiteessä on jatkaa aiemmassa lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa käynnistynyttä lasten hyvinvointia kuvaavaa seurantaindikaattorityötä. THL näkee tämän tärkeänä toimenpiteenä, johon olisi hyvä lisätä myös muita käynnissä olevia konkreettisia toimia. Esimerkiksi THL:n koordinoiman nuorten katuväkivallan ehkäisyn, turvallisuuden ja suojelun edistämisen kokonaisuudessa (TE-määräraha) asia otettu huomioon erityisesti toimenpidekokonaisuudessa: ”vahvistetaan lasten ja nuorten yhteisöllistä osallisuutta ja kasvuympäristöjen sosiaalista koheesiota”

TP 8: Lapsi- ja perhepolitiikan poikkihallinnollinen koordinaatio

Luonnoksessa todetaan lapsistrategiaryhmän rooli lapsi- ja perhenäkökulman valtavirtaistamisessa, poikkihallinnollisen työn koordinaatiossa, sekä lapsi- ja perhepolitiikan ilmiölähtöisten ratkaisujen etsimisessä. THL kannattaa tätä ehdotusta, mutta esittää, että työn edistämiseksi toimeenpanosuunnitelmaan kuvattaisiin tarkemmin strategiatyön rakenne ja toimintatavat. Erityisesti, kun toteuttamiseen ei ole määritelty erillistä rahoitusta, on tärkeää sitouttaa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toimijat sekä järjestöt yhteisesti lapsistrategian toimeenpanoon.

TP 9: Kuntien ja hyvinvointialueiden strategia- ja ohjelmatyön tukeminen

THL näkee tämän toimenpiteen tärkeänä lapsistrategiatyön konkretisointia edistävänä. Viitaten myös tp 8:aan, olisi tärkeää konkretisoida toimenpidettä. THL:n mielestä lapsistrategiatyöryhmän valtakunnallinen kiertue ei ole riittävä toimenpide tukemaan kuntien ja hyvinvointialueiden strategia- ja ohjelmatyötä lasten erityisen aseman ja oikeuksien toteuttamiseksi.

Päivi Lindberg

THL myös korostaa, että lasten oikeuksien toteutumisen suunnitelmat sekä toteutumat tulisi näkyä hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmissa ja -kertomuksissa, erityisesti erilaisista taustoista tulevien lasten tilanne.

TP 31: Lapsen oikeuksista ja lapsistrategiasta viestiminen sekä lapsen oikeuksien koulutukset

Lapsen oikeuksien verkkokoulutus ja siihen rakennettavat lisämoduulit ovat tarpeellinen ja helposti saavutettava tapa edistää tietoisuutta lapsen oikeuksista ja lapsistrategiasta. THL:n kokemuksen mukaan, jotta koulutukset otettaisiin riittävän laajalti käyttöön, olisi tärkeää vahvistaa koulutusten implementointia esimerkiksi erilaisilla fasilitoiduilla tilaisuuksilla.

Toimenpiteessä korostetaan myös lapsille itselleen oikeuksien viestimisen tärkeydestä. THL esittää tähän lisättäväksi lasten vanhemmat sekä muut aikuiset.

TP 32: Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen

THL kannattaa lasten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistämistä edelleen ottaen käyttöön hyväksi todettuja sekä uusia keinoja, erityisesti eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen vahvistamiseen. Toimenpiteeseen olisi kuitenkin hyvä saada lisää konkretiaa. Osallisuuden ja osallistumisen rakenteita tulisi systemaattisesti kehittää mm. sotepalveluissa, kansalaisosallisuudessa sekä koulutus- ja työllisyysosallisuudessa. THL ehdottaa lisäksi, että lasten osallisuus- ja vaikutusmahdollisuudet tulisi kirjata edellytyksiksi esim. erilaisten toiminnan kehittämiseen varattujen rahoitusten saamiselle.

Muita huomioita

Puuttuuko suunnitelmasta jotain olennaista?

Lapsimyönteisen Suomen rakentaminen näyttäytyy toimeenpanosuunnitelmassa melko palvelukeskeisenä. Strategian visiossa yhteiskunnan kaikkien sektoreiden toimijat tunnistavat lapsen oikeuksien merkityksen ja lapsi- ja perhemyönteisen yhteiskunnan arvon. Strategian toimeenpanosuunnitelmassa olisikin tarpeen palvelujen ohella nostaa perheen, vanhempien, muiden läheisten ja vertaissuhteiden sekä erilaisten harrastustoimintojen merkitystä lapsen oikeuksien toteuttajina.

Päivi Lindberg

Toimeenpanosuunnitelmassa ei kaikkien toimenpiteiden osalta ole riittävästi otettu huomioon jo käynnissä olevia eri tahojen hankkeita ja kehittämistyötä, sekä niissä nousseita tarpeita. Tältä osin suunnitelmaa olisikin tärkeää vielä tarkentaa. THL nostaa esiin mm. seuraavat kokonaisuudet:

- TP1. Verkkokoulutus häirinnän ja syrjinnän vaikutuksista sekä niiden ennaltaehkäisystä ja torjunnasta: Toimenpiteeseen olisi hyvä lisätä ehdotus, miten varmistetaan verkkokoulutuksen käyttöönotto ja vaikuttavuus. Lisäksi THL esittää lisättäväksi toimenpiteeseen, että STM kohdistaa Terveystieteiden edistämisen määrärahaa THL:lle sote- ja sivistystyön ammattilaisten koulutus- ja pilotointiprosessiin, johon sisältyvät kulttuurisensitiivisen työtteen, turvataitokasvatuksen ja traumatietoisuuden vahvistaminen sekä kiusaamisen ja väkivallan puheeksi ottamisen näkökulmat. Lisäksi tähän toimenpiteeseen olisi hyvä nostaa myös jo tehtyä työtä, kuten THL:n julkaisua lasten digiturvataidoista lapsille <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-269-3>
- TP5. Ankkuritoiminnan kehittäminen: Kuten toimenpiteessä todetaan, Ankkuritoiminta on yksi tärkeä väline nuorten rikolliseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen sekä päihteiden käyttöön puuttumiseen ja syrjäytymisen ennalta ehkäisyyn varhaisessa vaiheessa. THL ehdottaa, että toimenpiteen otsikkoa laajennettaisiin siten, että saataisiin paremmin näkyväksi myös muu ilmiön kehittämistoiminta. THL:ssä on meneillään TE-määrärahoista resursoitu Nuorten katuväkivallan ehkäisyn, turvallisuuden ja suojelun edistämisen kokonaisuus (Turvalliset kadut), jota toteutetaan yhteistyössä STM:n kanssa. Lisäksi eri organisaatiot voivat hakea 13.5.–14.6.2024 TE-määrärahaa em. kokonaisuuteen liittyviin teemapainopisteisiin. Turvalliset kadut -kokonaisuuteen valmistellaan tutkimuskirjallisuutta ja aiempaa kehittämistyökokemusta (mm. Ankkuritoiminta) hyödyntäen toimenpidesuunnitelma, jonka puitteissa laaja-alaisena yhteistyönä pyritään ehkäisemään katuväkivaltaa ja jengiytymistä sekä arvioimaan interventiodien vaikutuksia. THL myös toteaa, että kokeilut Ankkuritoiminnasta ovat olleet tuloksellisia, mutta ongelmana on ollut työntekijöiden kokemattomuus kohdata eri kulttuuri ja uskontotaustoista tulevia nuoria ja toiminta on näin ollen kohdentunut tähän mennessä lähinnä pääväestön nuoriin.
- Tp 7. Selvitys vanhempien eron jälkeisistä ns. vaativista erotilanteista sekä palvelujärjestelmästä: Olisi eduksi, mikäli selvitykseen sisällytettäisiin myös avioliittolain mukaisen perheasioiden sovittelun kehittäminen, yhdenmukaistaminen ja vahvistaminen valtakunnallisesti. Lisäksi

Päivi Lindberg

valmistelussa on varmistettava myös aikuispsykiatrinen osaamisen ja aikuisten mielenterveyden palvelujärjestelmän asiantuntemus, koska eskaloituneissa erotilanteissa on usein mukana vanhempien psykiatrissa problematiikkaa. Lisäksi on hyvä huomioida edellisellä hallituskaudella toteutettujen OT-pilottien tuottamat kokemukset ja tieto vaativista erotilanteista. Esitämme myös, että tässä toimenpiteessä mainittaisiin hyvinvointialueiden perheoikeudellisten palvelujen asiantuntemuksen yhteen kokoaminen, jotta tulisi näkyväksi, että em. haasteisiin on kattava asiantuntijajoukko, jolla todennäköisesti on selkeitä kehittämis ehdotuksia näiden hyvin haavoittuvassa asemassa olevien lasten kattavammaksi tukemiseksi.

- TP 10. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä: THL tulisi liittää yhdeksi tämän toimenpiteen toteuttajaksi. Lisäksi toteamme, että tämä toimenpide ei ole riittävä lasten ja perheiden hyvinvointi- ja terveyspalvelujen näkökulmasta. Ehdotamme, että toimeenpanosuunnitelmaan lisätään toimenpiteiksi hallituksen nostamat lasten ja perheiden sote-palvelujen vahvistamista/edistämistä koskevat esitykset, jotta eri toimijat pystyvät ne ottamaan huomioon.
- TP 25. Kaikkien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien vahvistaminen: THL korostaa, että tulisi kiinnittää huomiota myös syrjintäkokemusten vähentämiseen harrastustoiminnassa. Lasten vapaa-ajantutkimuksissa on tuotu toistuvasti esiin kuinka vähemmistönuoret, erit. etnisiin vähemmistöihin kuuluvat, kohtaavat harrastuksissa syrjintää ja epäasiallista käytöstä. mm. [Katsaus ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointiin ilmestynyt - Valtion nuorisoneuvosto \(tietoanuorista.fi\)](#)
- THL huomioi, että kokonaisuutena toimenpiteissä eivät näy päihdepalvelut. Eri toimenpiteissä olisikin tärkeää korostaa lasten ja nuorten mielenterveyden ja palvelujen lisäksi päihdepalvelujen merkitystä.

Millaisin toimin lapsistrategia tuottaisi lisäarvoa lapsi- ja perhepolitiikan toimijoiden entistä parempaan kokonaiskoordinaatioon?

Edellä kuvattujen tp 8 ja 9 mukaisesti olisi tärkeää, että lapsistrategian toimijat koordinoivat kansallista verkostoa, joka tarjoaa tuen hyvinvointialueiden ja kuntien monialaisille lapsistrategian toimeenpanon kokonaisuutta edistäville verkostoille. Tähän tarvitaan lisää tiedonkulkua, yhteiskehittämistä sekä mm. yhteisövaikuttavuutta.

Päivi Lindberg

Lopuksi

Pohdimme olisiko toimeenpanosuunnitelmaan syytä sisällyttää toimenpide, jolla seurataan systemaattisesti hallitusohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden lapsivaikutuksia ml. eri toimenpiteiden summautuvat lapsivaikutukset sekä erityisesti hallitusohjelman toimenpiteiden vaikutuksia lapsiperheköyhyyteen. Tällöin tulisi läpileikkaavasti huomioiduksi myös yhdenvertaisuus ja osallisuus maahanmuuttotastaisten perheiden sekä kulttuuri- ja kielivähemmistöjen osalta.

Haluamme lopuksi todeta, että toimeenpanosuunnitelmassa on monia hyviä kokonaisuuksia, joiden edistäminen on tärkeää lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiselle. Konkretian lisääminen sekä edellisen hallituskauden aikana valmistuneiden selvitysten ja niissä esitettyjen toimenpiteiden implementaatio ja toteutumisen seuranta edistäisivät kansalliselta lapsistrategialta edellytettyä lapsi- ja perhepoliittisen pitkäjänteisyyden ja jatkuvuuden rakentamista.

.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Marjo Loisa

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 7 pages before this page
Dokumentet inneholder 7 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 7 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 7 sider før denne side

Detta dokument innehåller 7 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende